

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

12+

2021 сыл
Бэс ыйын
18 күнэ
бээтинсэ
№ 43
(11796)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

бээтинсэ бэс ыйын 18 > суоута бэс ыйын 19 > басыһыһын бэс ыйын 20 > бэнидизинньк бэс ыйын 21 > олтуорунньк бэс ыйын 22 > сэрэдэ бэс ыйын 23 > чаппыр бэс ыйын 24

--- СОНУННАР ---

Болугуртан Самсон Иннокентьев «Юные Якутяне» ресурснай киин тэрийэн ыппыт «Тыа сирэ -- мин дойдум» куонкуруска миэстэлэстэ

Норуот хаһыата «Кыым» төрүттэммитэ 100 сыллаах үбүлүөйүнэн ытыллыбыт «Тыа сирэ -- мин дойдум» куонкуруска оболор көхтөөхтүк кытыннылар.

Бу саас Арасыйыа Федерациятыгар Билим уонна технология сылыгар, Саха өрөспүүбүлүкэтигэр Доруобуйа сылыгар, «Кыым» хаһыат төрүттэммитэ 100 сыллаах үбүлүөйүн көрсө бастын ыстатыйага өрөспүүбүлүкэтээби оболор дистанционнай күрэхтэһиилэрэ ытыллыбыта. Тэрийээччилэр: СӨ Үөрэх уонна билим министриэтибэ, «Юные Якутяне» Ресурснай киин, «Кэскил» оҕо-ыччат издательствота, «Ситим» медиа-бөлөх, «Кыым» хаһыат эрдээксийэтэ.

Сорууга: тыа сирин эдэр талааннарын өйөөһүн, төрөөбүт тылга, литературалары, бэчээккэ тапталы инэри, идэни таптарга көмө.

Алексеев аатынан орто оскуоланын 11-с кылааһын үөрэнээччитэ Иванна Петрова «Саха ынабын элбэтэр туһугар тугу ынабыт?» диэн ыстатыйатынан Гран-при үрдүк аатын ылла. Салайааччы -- А.А.Томская.

Бастагы миэстэни Лилия Яковлева, Сунтаар улуунун Илимниир оскуоланын 9-с кылааһын үөрэнээччитэ «Саха саарына, Илимниир чулуу уола М.И.Попов» диэн тизмэтинэн.

Иккис миэстэ бийиги уолбут Чурапчы улуунун

Р.И.Константинов аатынан Амма орто оскуоланын 8-с кылааһын үөрэнээччитэ, «Арылы» медиа-киин эдэр кэрэспэдиэнэ Самсон Иннокентьев «Киһи доруобуйата -- саамай күндү баай эбэтэр «тыал-тыал баркин дуо?» ыстатыйатын иһин ылла. Салайааччы -- Александра Васильева. «Кэскил» оҕо сынналан лаабырыгар путевканын наҕараадаланна.

Кэбээйи улуунун Мастаах орто оскуоланын 8-с кылааһын үөрэнээччитэ Эдилия Эверстова «Эдэр суруналыыс» куруһуок чилиэнэ «Остуолга сибидэй килиэп ууруллар» үлэтинэн эмиэ иккис миэстэни ситистэ. Салайааччы Л.Н.Винокурова. «Кыым» хаһыат анал бириһинэн наҕараадаланна.

Оболор ыппыт матырыйаалларын ааттарыттан да көрдөхкө дын олору, тирээн турар кыһалгалары сырдатар бэртээхэй суруйуулар тахсыбыттар. Үөрэнээччилэрин Самсону үрдүк кыайытынан оскуола кэлэктибин, «Арылы» медиа-киин аатыттан иттиктик-истинник эбэрдэлибит! Айар үлэтигэр, үөрэбэр ситиһиилэри, дыа кэргэнигэр дысу-соргуну баҕарабыт!

«Арылы» пресс-киин.

АРАССЫЙА 13 БАСТЫН БЫРАЙЫАГАР КИИРДИЛЭР

Билигин кэмгэ уопсай Арасыйыа сайдыытыгар Бэрэсидьиэнмит Владимир Путин көбүлээһининэн, уопастыбаннай тэриллиилэр сүнгэн кылааты киллэрэн, үлэлээн-хамсаан, дойдубутугар туһа, дьонго-норуотка суолталаах көмөнү онгортон, туспа суолу-иһи буллулар.

Ол курдук бийиги улууспутугар «Березка» уһууаан иһинэн төрөппүттэр уонна педагогтар көбүлээһиннэринэн «Ресурсный центр поддержки и развития детей-инвалидов и детей с ограниченными возможностями здоровья в Чурапчинском улусе» уопастыбаннай тэриллии 2019 сыллаахха тэриллбитэ. Бу тэрилтэ хара маннайгыттан сүрдээх актыыбынайын, олоххо сөп түбэхэр бырайыактары суруйан, көмүскээн олоххо киллэрэринэн улууска, өрөспүүбүлүкэбэ, Арасыйыага билиннэ.

Ол курдук, 2019 сыллаахха консультациялыыр-методическай киини тэрийэн, Арасыйыа Үөрэбириитин министриэтибэтин бастагы гранын ылбыта, иккис грант Арасыйыа Бэрэсидьиэнин пуондатын 2020 сыллаахы күрээбэр кыайан, «Радужные сезоны» диэн бырайыагы олоххо киллэрэн, тылларыгар кэһиллиилээх оболору

сайынналар лаабыр үлэтин тэрийбиттэрэ. Ол кэннэ Арасыйыатаагы аһымал пуонда «Абсолют-помощь» күрээбэр кыайан, улууспутугар «Логомобиль» бырайыагы олоххо киллэрдилэр.

Бу бырайыактар көмөлөрүнэн уһууаанга эбии оборудование кэллэ. Ол курдук Хорватия куоракка ананан онгоһуллубут «Верботон» оҕо санарарыгар, истэригэр анаммыт аппарат, логопедическай зондалар, кварцевый стерилизатордар уонна да атын анал оборудованиелар.

Бу ый 12 күнүгэр Арасыйыабыт Бэрэсидьиэнин 2021 сыллаахы граннарын түмүгэ табыста. Барыбыт үөрүүтүнэн өссө биір кыайы, ситиһи кэллэ. Ол курдук «Планета Кип 2.1-креативные инновационные практики» диэн, эбии үөрэхтээһингэ анаммыт бырайыак олоххо кириитигэр үбүлэннэ. Улахан үөрүүбүт диэн «Топ-13 лучших проектов» киридибит уонна Саха сирин 32 кыайылаах бырайыагыттан улууспут аатын ааттатыбыт.

Альбина ВАРЛАМОВА,
«Ресурсный центр поддержки и развития детей-инвалидов и детей с ОВЗ» тэриллии салайааччыта.

Сотурутаабыта «Чаран» түөлбэ Сэбизскэй уулуссатыгар (дьонго биллэринэн Чапчаа тумуһугар) баһаар буола сыспыта умулларылына.

Ити туһунан бу издээн тахсыһын бохсууга кыттыбыт Мария Иннокентьевна Дьяковская манньк кэспир:

— Ити күн мин хортуска олордоору. Михаил Дмитриевич Ефремовтан тизээн илдьэригэр көрдөспүтүм. Хортускабын Любовь Григорьевна Полова уһаайбатыгар көрдөһөн олордоочубун. Тийээн хортускабытын сүөкэри сырыттаһытына, бу уһаайбага кэккэлэһэ олорор Любовь Дмитриевна Полова уһаайбатын аттынан буруо бургуһуйан табыста.

БАҢААР БАРАР КУТТАЛЫН ТУОРАТТЫЛАР

Күүстээх тыаллаах күн этэ. Провод хатыһыйыһыттан искра биэрэн, тиит лабаатыгар охсубута сиргэ түһэн умайан табыста. Хага уһаайба иһигэр биздэрэлэр баар буоланнар, Мэхээччэ күөлгэ уу баһа сүүрдэ. Мин хортуска олордуохтаах күрдээхпинэн тэнийээри ғынар уоту сабыга охсо сырыттым. Хага да кырынан уунан саба кутан умуллардыбыт.

Баһаарынайдарга төлөпүнүнэн биллэрэммит кэллилэр, уунан ыстаран көрдүгэннээбэт, салгыы уот турбат буолуутун хаачыйдылар.

Бийиги санаабытыгар уһаайбага киерэр уот линиятын аһара намыһыан турбат ғына тардыахха эбэтэр СИП изоляциялаах провудуна киллэриэххэ наада эбит.

Бука бары баһаартан сэрэхтээх буолуобун!

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

Бэс ыйын 8 күнүгэр Саха сириҥ салайааччытыгар Казань куоракка баар полилингвальнай үөрэх комплексын көрдөрдүлэр. «Адымнар» дигэн ааттаах оскуолаҕа Ил Дарханы кытары ЮНЕСКО дыалаларыгар Россия Федерациятын хамыһынайатын эппизттээх сэкирэтээрэ Григорий Орджоникидзе сырытта. Бу нуучалары, татарды, аҥглийскайды дирингэтэн үөрэтэр кыһаны былырыын Татарстан бастагы бэрэсидьиэнэ Минтимер Шаймиев көбүлүзгөһининэн арыыбыттар. 2022 сылга дигри итиник 6 эбийиэги киллэриэхтэрэ. Дириэктэр Айдар Шамсутдинов оскуола дьэигин устун экскурсия оһордо, интернаты, уһустор сааланы, бассейны, айар мастарыскайдары, научнай лабораториялары, библиотеканы, устуудьуйалары көрдөрдө. Сүрүн

Географическая наука доктора, профессор Иван Кириллович Ефимов (1915-1970)

"Профессор, доктор географически х наук Иван Кириллович Ефимов принадлежит к когорте известных ученых, стоявших у истоков экономической науки в Якутии. ... В нашей республике он был основоположником следующих научных направлений: географии населения, трудовых ресурсов, региональной географии, проблем развития территориально-производственных комплексов, горнодобывающей промышленности."

Профессор Ефимов был преданным науке якутским ученым, патриотом своей Родины, выходцем из семьи, корни которой уходят в якутскую историю. Великий якутский поэт Алтан Сарын и известный общественный деятель дореволюционной Якутии Михаил Степанович Шеломов – родственники Ивана Кирилловича."

В. Ларионов, академик РАН, АН РС(Я)

Сахабыт сириҥ сайдыытыгар, норуотун кэскиллээх олобун тутууга туох баар өйүн-санаатын, олобун ууран үлэлээбит биир дойдулаахпыт Иван Кириллович Ефимов балаҕан ыйын 5 күнүгэр 1915 с. Бахсы нэһилиэгэр Семен Иванович уонна Матрена Петровна Ноговицыннар диэн сэниэ ыалга төрөөбүтэ. Дьонно оҕо турбат ыала буолан, уолларын Ефимовтар диэн элбэх оҕолорго, дьадаҥы ыалга ииттэрэ биэрбиттэрэ. Ииппит дьонно Кирилл Сергеевич, Ульяна Ивановна Ефимовтар бэйэлэрин оҕолорун таһынан элбэх атын оҕолору барыларын тэннэ тутан, иитэн, көрөн-истэн улаатыннартаабыттар.

1923 с. уоллара 8 туолуута Бахсы начальнай оскуолатыгар үөрэттэрэ биэрэллэр. Чороччу улаатан эрэр уолу дьонно төттөрү ылаары иитэр дьонун кытта тыл-тылларыгар кириэбэтэхтэрин үрдүнэн төрөппүт ийэтэ ыҥырыдаах атынан кэлэн күүһүнэн илдьэ барбыта. Ийэтэ уу ныйрайттан көрбөтөх оҕотун таптаан ымманыыбата, уол да билбэт дьонугар сыстыбата. Онуоха эбии хаһан да дьарыллыбата, хаҥыс сыһыан диэни билбэтэх уолу ийэтэ мөбөн-этэн салыннарбыта. Уол ииппит дьонугар күрээбитэ, төрөппүттэригэр барарган кыккырааччы аккаастаммыта. 1927 с. алын сүлүүх оскуоланы бүтэригэр ииппит дьонно уолларын иирсэнэн быһылаан уонна салгыны өрөттөртөрү куоракка олохсуйбут улахан оҕолоругар олохтообуттар.

Ваня куоракка кириэн, 1 №-дээх Советскай оскуолаҕа үөрэнэ кириэр. Ол ҕынан баран манна да барыта эриэ-дэки буолбата. Ваня араас дьон киини кулаак уола диэн үнсэллэриттэн хас да оскуолаттан уһуллар. Ыксаан дойдутугар төннөргө күһэллэр. Сана былаас, уолу төрөппүттэрин Ноговицыннары кытта бииргэ спорбот буоллаҕына туспа олордун, сириҥ бэйэтэ танаастаан айабын иитинин, ииппит дьонно Ефимовтар туора дьон диэн быһаарар. Онон 13 састаах оҕо бэйэтэ бэйэтигэр туран хаалбыта. Бу кэмнэ Чурапчыга Москваҥан кэлэн геологическай этэрээт үлэлиҥ сылдьара, Ваня кинилэргэ рабочайынан кириэр. Билингэ-көрүүгэ тартыһылаах, туохха барытыгар сыстаас уолу геологтар үөрэн диэн сүбэлиллэр, баралларыгар куоракка илдьэ кириэллэр. 1931 с. "Якутгеологоразведка" управлениетын иһинэн тэриллитбит ысылаах техник-геологтар куурустарыгар үөрэнэ кириэр. Үөрэнэ сырыттарына эмиз омсуолаах сурук кэлэн оскуола дириэктэрэ Григорий Трофимович Семенов ыгыран ылан кэпсэтэр. Кэпсэтии түмүгэр: "Куттаным, баран үөрэн" диэн ылар.

Үөрэбин бүтэрэн, 1932-1933 сс. Черскийдээки экспедицияҕа технигынан, 1933-1934 сс. Хара Уулаах көрдүүр этэрээтигэр коллекторынан, 1934-1936 сс. Импанжанскай хорбодууну көрдүүр этэрээккэ старшай коллекторынан, прорабынан үлэлиир. Үлэлиир тэрилтэтэ дьобурдаах эдэр исписэлиини бэлэтии көрөн, 1936 с. Москваҕа үөрэттэрэ ыппаллар. МГУ геологическай факультетыгар туттарсыан баҕарар да "орто үөрэбин суох" диэн ыппаттар. Ол иһин 1938 сылга дылы метро тутуутугар шахтерынан үлэлиир. Кини манна Революция болуоссатыттан Маяковскай станциятыгар диэри барар метро линиятын хаһарга үлэли-үлэли ыччат киздэнни орто оскуолатын бүтэрибэ. Сотору таһаарылаах үлэтин иһин стахановец аатын сүгэр, сыаналаах бэлэхтэринэн,

путевканын наҕараадаланар. Төһө да ыарахан үлэҕэ сырыттар, оскуолатын ситиһилээхтик бүтэрэн, баҕалаах үөрэсэр өссө холонон көрөр да, биир баал тийбэккэ кыайан кирибэт. Иваны Днепродзержовскай уонна Томскай университеттэргэ кириини талларбыттарын, дойдубуттан чугас диэн Томскайы талар. Үөрэниэхтээх куоратыгар айаннаан иһэн, тимири суол саахалыгар түбэһэн, улаханник эчэйэн, үһүнүк балыһаҕа сытан эмтэнэр. Үөрэсэр хойутаан тийэр да хата үөрэсэр ыланнар, уопсай дьыһэннэ хааччыллан үөрэнэн барар. Төһө да уустуктары көрүстэр кыһанан, күнү быһа дьарыктанан, туохха да аралдьыйбака сыалын ситиһэргэ үлэлиир. Онон урдук үөрэх аанын дьэ тэпэйэр дьолу бэйэтин хара күүһүнэн, дьулурунан ситиспитэ.

1941 с. Саха сиригэр практикалана сырыттарына сэрйи тоҕо ааннаан эмиз эрэй-кыһалга бөҕөнү бүрүкэппитэ. Иван доруобуйатынан армияттан сыыйыппан хаалар, эдэр уолу Верхоянсккай орто оскуолатыгар учууталынан ытталлар.

Иван Кирилловичи дьону түмэр, тэрийэр дьобурдаабын бэлэтии көрөн, 1943 с. Булунна РайОНО салайааччынан ытталлар. Манна таһаарылаах үлэтин иһин 1946 с. "За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг." мэтээлинэн наҕараадаланар. 1945 с. уопуттаах методист диэн, СӨ Үөрэх министриэтибэтигэр инспекторынан аныыллар. 1948 с. учуутал үөрэхтээх Муза Сергеевна Анисимованын ыал буолаллар. Үөрэбин салгыыр баҕаттан диэ кэргэннэн илдьэ Томскайга тийэр да эмиз үнсүү сурук атахтаан, Новосибирскайга үөрэнэргэ күһэллэр. Кэргэнэ Томскайга үлэлиир, бэйэтэ Томскайтан сылдьан үөрэнэн, 1949 с. үөрэбин бүтэрэр. Билингэ-көрүүгэ тартыһыны — бу эмиз бэйэтин туһугар ыарыы, Иван өссө салгыы сайдыабын санаан, устунан наҕаран дьарыктанар баҕата баһыйан, 1949 сыллаахха очотообуга сана тэриллитбит Саха сиринээки филиалга научнай үлэҕэ кириэр.

1950 с. салалтаттан кинини геология уонна экономика отделыгар үлэҕэ ыппалларыгар туруорсан, сана тэриллитбит экспедиция Алданнааҕы группатыгар үлэҕэ кириэр. Экономическай наука кандидата С. В. Славин салалтанынан чинчийэр үлэтин саҕалыйар. "Алдан промышленной оройуонун экономика-географической характеристика" диэн тизмээн дьарыктанар. Саха сирин собуруу өттүн экономикай географиятын ситиһии инэн-тонон үөрэтэр. Алдан сүннүүгэр көмүстөөх, сүлүүдэлээх, чохтоох, тимирдээх сирдэр, рабочай бөһүөлктэр олохторун-дьаһахтарын чинчийэр, горняктар үлэлэрин-хамнастарын ыттар.

1951-1952 сс. Алданга үс чинчийэр экспедиция үлэлиир. Ол түмүгүнэн хас да отчуоту онорор. 3-с научнай сессияҕа "Современное состояние промышленности Алдана (Алдан оройуонун промышленнаһын билигини туруга)" диэн дакылааты ааҕар.

1957 с. научнай сотрудник дьуһунаһыгар биэргэнэр. Уонунан научнай ыстатыа, дакылаат суруйар. Ордук "О развитии сельского хозяйства в Алданском горнопромышленном районе" үлэтэ болҕомтону таппыта. "Известия Сибирского отделения АН СССР" журналга "идея автора заслуживают серьезного внимания" диэн бэлэтиэммитэ. Бу сыл бастакы научнай үлэтэ "Южная Якутия" диэн монографията бэчээттэнэр, научнай

уопастыбаннас улахан сэнээритин ылар. Иван Кириллович Саха сирин собуруу өттүгэр анаммыт сүүрбэччэ үлэлээх. Элбэх сырапаах үлэтин түмүгүнэн 1959 с. кандидатскай диссертациятын "Южная Якутия (Алданский горнопромышленный комплекс) - экономика-географическая характеристика" тизмэҕэ ситиһилээхтик көмүскүүр.

Иван Кириллович төрөөбүт Сахатын сириҥ географиятын энкилэ суох билэрэ. 1958 сылтан 1967 сылга дылы Географическай уопастыба Саха сиринээки филиалын бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбитэ, кизн далааһыннаах үлэни ыппыта. География, норуот хаһаайыстыбата, айылҕа баайын үрэтти болпуруостарыгар элбэх чинчийиллэри ыппыта, хомуурунньуктары таһааттарбыта. Хас да научнай съезкэ делегатынан таппылыбыта.

1962 с. Иван Кириллович ССРС НА СО Саха сиринээки филиалын үлэ экономикайтын секторын сибиздиоссийнэн ананар. Бу кэмтэн өрөспүүбүлүкэбит каадырынан хааччыллытыгар, хотугу дойдуга нэһилиэнньэ олохсуйуутун уонна үлэһит күүс ресурстарын табатык туһаныы болпуруоһун үөрэтиигэ бары күүһүн ууран үлэлээбитэ. Каһии исписэлиистэр, рабочайдар олохсуйалларыгар туох мэйи, итэҕэс-быһаас баарын үөрэппитэ, үлэһит күүс собурууттан кэлэ-бара туруута тоҕо тахсарын, уһук хотугу сиргэ нэһилиэнньэ ер кэмнэ тохтоон олохсуйарыгар туох наадатын инэн-тонон чинчийбитэ, ону туоратар суоллары көрдөөбүтэ, экспедицияларга сылдыбыта. Статистическай матырыйаал ситэтэ суох буолан, болпуруоһу үөрэтэргэ уустуктар үөскүүллэр. Матырыйаал хомуйуутун бырагырааматын Иван Кириллович бэйэтэ онороро. Сектор үлэһиттэрэ оройуоннарынан командировкаларга элбэхтик сылдьаллара. Саха сиригэр эр буолбакка, Магадан бириискэлэрин, нэһилиэнньэтин кэрийбиттэрэ, Чукотканын, Иркутскайынан эмиз үлэлиллэрэ. Элбэх дакылааты, ыстатыяны суруйбута. Уһук хотугу сиргэ нэһилиэнньэни олохсуйуу уонна үлэһит күүс ресурстарын проблемаларыгар аналлаах научнай конференцияларга кыттыбыта. Саха сирин экономикай каартатын онорбута. 1962 с. "Трудовые ресурсы Алданского горнопромышленного района" научнай үлэтэ тахсыбыта, бу үлэтигэр исписэлиин олохсуйбатын сүрүн биричинэтинэн олох таһыма Саха Сиригэр атын регионнартан биллэ намыһабын тоһоҕолоон ыйбыта. Хоту регионна олох олоһуу усуллубуйата собуруу регионнартан ыараханын, сыана хас эмэ бук ыарырын учуоттаан, коэффициенттары аагыны уларыһахтаабын туруорсубута да хомойуох иһин уларыһыи кирибэтэ. Арай ССРС Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун 1967 сыл балаҕан ыйын 27 күнүнээки Ыйаабынан уһук хотугу сиргэ үлэлээччилэргэ араас чэпчэтиллэри көрөрү ситиспиттэрэ. Ити Ыйаах ыппылыгыгар Мурманскайтан Чукоткаҕа диэри практической уонна научнай үлэһиттэр, исписэлиистэр халыҥ армияларга улахан сырапаах үлэни ыппыттар. Ол дьо кэпкэтигэр Иван Кириллович Ефимов эмиз баара.

1969 с. Москваҕа "География населения и трудовые ресурсы Северо-Востока СССР" диэн тизмэҕэ диссертациятын ситиһилээхтик көмүскээн, сахалартан бастакынан географическай наука доктора буолбута.

Иван Кириллович кэргэнэ Муза Сергеевна Анисимовтар диэн учууталлар дьиз кэргэннэриттэн төрүттээбэ. Ийэтэ Анна Алексеевна таайа Петр Алексеевич Саха сиригэр биллэр учууталлар этилэр. Муза Сергеевна ер кэмнэ С.Ф. Гоголее аатынан педколлекжа ситиһилээхтик үлэлээбитэ. Сыраалаах үлэтэ үрдүктү сыаналанан, САССР үтүөлээх учуутала РСФСР норуотун үөрэтириитин туйгуна ааты инэрбиттэрэ.

Иван Кирилловичи олус үчүгэй хаһаайын, аҕа этэ диэн оҕолоро, билэр дьонно ахталлар. Кини оҕолорун бэйэтигэр араарбакка, куруук бииргэ илдьэ сылдыра. Үчүгэй үөрэби-билиини ыппалларыгар кыһанара, киһи быһыытынан энкилэ суох буолар ғына ииппитэ-такыйбыта, төрөөбүт дойдуларын таппытыга үөрэппитэ Галина Ивановна: "Папа все успевае он был идеальным отцом. Он показыва нам Центральную Якутию сам Чурапчинский улус в моей памяти остался солнечным, привольным, душистым от разноцветия цветов и трав. Папа взял нас с братом в экспедицию в Южную Якутию когда я училась в восьмом классе. Ехали мы на теплоходе вверх по Лене. Посетили поселки Ленск, Витим, Киренск. Впервые в жизни я увидела Ленские Столбы... В Мирном посетили обогатильную фабрику, где нам показывали добытые алмазы. В Иркутской области посетили пос. Мамакан и Бодойбо. Ездили на место Ленского расстрела рабочих в 1912 году. Спустя годы, я думаю, что папа не просто брал нас в экспедицию. Он не говорил нам о прелестях профессии экономиста, поступая как педагог мудро, он нам ее показывал. Именно после этой поездки у меня уже не было альтернативных поисков другой профессии и я твердо знала, что буду экономистом. Экономистом стал и мой брат Геннадий", - диэн ахтар.

Кыһа Галина Ивановна Рац профессор, экономикай наука доктора, М. К. Аммосов аатынан ХИФУ «Экономика и финансы» кафедра заведующая. Улахан уола — Геннадий Иванович Ефимов — экономикай наука кандидата, доцент, Москвагаары экономика уонна куптуура үнүстүүтүн профессора, кыра уола — Иван Иванович Ефимов-Август Муран — поэт, прозаик, философ, хас да кинигэлэр ааптардара.

Киһи кэнниттэн хаалара — кини онорбут үлэтэ-хамнаһа, дьон өйүгэр хаалбыт өйдөбүлүн сэргэ кини оҕолоро. Иван Кириллович ситэ спорботох олобун оҕолоро, сизннэрэ салгыыллар, аатын аатталлар.

Биһиги биирдойдулаахпыт, биллиилээх учуонай, сахалартан бастакы географическай наука доктора олонор ааспыт олобун, үлэтин-хамнаһын, онорбут үтүө дьыалаларын үөрэтэр уонна билэр изспит буолар уонна бу ыстатыяны А. Е. Мординов тылларынан түмүктүүбүт "Хайа да норуот ааспыт историйын, культуураһын билэргэ дьулуһар, уруку оҕорон ааспыт көлүөнэлэр ситиһиллэрин утумнуур, сайыннарар, салбаан иһэр үгэстээх. Ол — олох оҕуона."

Валентина ЛОНГИНОВА,
Чурапчытаагы кииннэммит
библиотечнай ситим библиограба.

А. А. Готовцева "Ефимов Иван Кириллович — ученый-исследователь Якутии" дипломнай үлэтэ туһаныллына.

ҮҮТ СОБОТУОПКАТА ЫАМ ЫЙЫН ТҮМҮГҮНЭН

Наслега	План 2021 г	за отчетный месяц 2021 года				за январь - май 2021 года			
		май		(- +) тонн	в %	план	факт	(- +) тонн	выполн в %
		план	факт						
Алагарский	480	33,73	41,808	8,08	123,9	84,84	110,80	25,96	130,6
Бахсытский	275	19,34	32,452	13,11	167,8	48,65	72,03	23,38	148,1
Болтогинский	120	8,43	4,112	-4,32	48,8	21,21	11,20	-10,01	52,8
Болугурский	484	34,03	31,022	-3,00	91,2	85,59	124,42	38,83	145,4
Арылахский	214	15,03	13,215	-1,82	87,9	37,81	36,44	-1,37	96,4
Кытанахский	174	12,19	14,625	2,43	120,0	30,67	36,21	5,54	118,1
Мугудайский	371	26,09	22,457	-3,64	86,1	65,63	57,28	-8,36	87,3
Ожулунский	393	27,60	24,546	-3,06	88,9	69,43	71,14	1,71	102,5
Соловьевский	422	29,64	44,900	15,26	151,5	74,55	78,38	3,83	105,1
Сыланский	539	37,88	28,379	-9,50	74,9	95,28	73,67	-21,61	77,3
Телейский	377	26,46	19,723	-6,74	74,5	66,55	53,61	-13,04	80,4
Хадарский	420	29,52	26,234	-3,28	88,9	74,24	65,49	-8,74	88,2
Хатылынский	178	12,48	8,811	-3,67	70,6	31,40	25,26	-6,14	80,5
Хаяхсытский	190	13,32	8,967	-4,35	67,3	33,50	21,85	-11,65	65,2
Хоптогинский	235	16,53	15,289	-1,24	92,5	41,58	46,38	4,80	111,6
Чакырский	380	26,68	40,677	14,00	152,5	67,10	130,44	63,34	194,4
Чурапчинский	15	1,05	1,352	0,30	128,3	2,65	3,73	1,08	140,7
по улусу	5265,10	370,0	378,57	8,57	102,3	930,68	1018,24	87,56	109,4

Быйылгы сылга үт соботуопкалааһынын былаана 5265, 10 туонна. Итинтэн ыам ыйын түмүгүнэн 930,68 туонна ыаныллыахтаабы 1018,24 туоннанан толоруллан, 87,56 туоннанан аһарылынна. Ыам ыйыгар 370 туонна былааны 378,57 туоннанан толорон, 8,57 туоннанан аһарылынна.

Соторутааҕыта „Чурапчы“ ТХПК бырабыланынньатын муньаба буолла. Онно, бастакытын, кэпэрэтиип ааспыт сыллаабы финансовай туругун туһунан, иккиннэн сайылыктааһын боллуруостара көрүлүннүлэр.

Кэпэрэтиип финансовай туруга үчүгэй, сылы барыстаахтык түмүктээбитэ бэлиэтэннэ. Сайылыктааһынга быйылгы сайынна үтү тутуу сыанатыгар уларыһылар табыстылар. Ол курдук эрдэ 70 усна 50 ыанныктаах

механизациялаах (дойкалаах, охладителлаах) фермаларгаэбим үбүлээһин оһоһуллар эбит буоллабына, быйыл 25 төбөттөн үһэ ыанныктаахтарга 63 солк. буолуоҕа. Күөх сайын быйынн туһанан үрүн илгэни дэлэтэргэ, дыону дохуоттуурга анаан бу сыана оһоһулунна.

Бу күннэргэ 67 туонна комбикорм аҕалыллан бааһынай хаһаайыстыбаларга түнэтилиннэ, өссө кэпизэ, Кэпэрэтиип салалтата 25-тэн үһэ ыанныктаах, механизациялаах сайылыктары кэрийэн көрдө.

Илгэлээх ардаһтар кэннилэриттэн мэччирэн лалла эбилиннэ, онон үт ыама үрдүүрүгэр эрэл улахан.

Алексей СЛЕПЦОВ.

— НЭҢИЛИЭК СОНУНА —

БОЛУГУР НЭҢИЛИЭГЭ

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ ҮЛЭ ДЬОРОУОЯ РОМАН КОНСТАНТИНОВ 125 СЫЛЛААХ ҮБҮЛҮӨЙҮН КӨРСӨРГӨ БЭЛЭМНЭНЭР

Сахалартан бастакы Социалистическая Үлэ Дьоруоия Р.И. Константинов быйыл төрөөбүтэ 125 сылынан Болугур нэһилиэгэр үгүс хабааннаах үлэ бара турар. Тоҕус ый иһинэн күүстээх үлэ түмүгэр Е.С. Дьяковскай аатынан норуот айымньытын дьизтэ иккис тыһынын ылан, кулун тутар ыйга нэһилиэкпит олохтоохторугар аанын тэлэччи аста.

Суол оһоһуутугар анал бырагыраамаба киһрсэн, Тырааныспар уонна суол-иис министристибэттэн үт көрүллэн, нэһилиэкпит 1км 845 м усталаах Васильев уулуссатын уонна иккис переулук суолун оһоһулло. ППМИ бырагырааматыгар киһрсэн, киһн ититэр систизмэбэ киһрии үлэтэ бара турар. Мындааабы бөһүөлэгэ бүтүүн ититэр систизмэнэн хааччыллар.

Дьиз кэргэн бигэ тирэхтээх буоларын туһугар быйылгы дьыллаахха үлэ ордук киһнник ытытылынна. Ол курдук элбэх оһоһоох үс ыалга боччумнаах көмө оһоһулунна, социальнай контраһынан бэйэ дьарыктаах буолуутугар үс киһи (250-нуу тыһ), социальнай көмөнөн үс ыал, биһр соботох олорор киһи биһр бириэмэлээх социальнай көмөнөн туһанылар. (ТЖС, 54 тыһ.108 солкуобайды).

«Сылгыһыт сквер» КРСТ бырагыраама сүннүүнэн оһоһуллар. Саамай суолталаах үлэ, биллэн турар, сана тутуллуохтаах оһуола бырайыаһын тула барар. Өрөспүүбүлүкэтээби Сылгыһыт күнүгэр нэһилиэкпит сылгыһыттар А.Е. Кожуров, В.В. Саввин кыттылаах Чурапчы улуунун хамаандата үһүс мизэстэни ситиспитэ. Чулуу сылгыһыттарбыт Е.Е. Герасимов, А.Е. Кожуров улуус, өрөспүүбүлүкэ үрдүк наһараадатын туттулар.

Улуустаабы «Уран көстүү, мындыр толкуй» көрүү-быыстапкаба олохтоох маастарбыт М.П.Попова онорбүт атын симэбэ кылаан кыайыһыны ситистэ. Муус устар саната Дьоруоия Арамаан ыһааһар бэлэмнэнэр улуустар икки ардыларынаабы ат сүүрдүүтэ буолбута.

Дьоһун үлэбит дьиз Р.И. Константинов аатынан Үлэ мусуоия сөргүтүллэн, бэс ыйын 11 күнүгэр үөрүүлээх быһыыга-майгыга аһылынна. Мусуоия

Мария Петровна Попова иилээн-саҕалаан үлэлэтэн ээр. Олохтоох салалта мусуоия сөргүтүллэрин тэрийдэ. Бу күн ытык киһибит Буйун —учуутал, П.А.Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата И.М. Павловка анаан Кыайы скверигэр мемориальнай дуосканы арыһыы сизэ-туома ытытылынна. Сквер «Ымыы» уһууаан кэпэктиибэ санардан кырааскалы, тупсара сылдыар.

Р.И.Константинов аатынан Амма орто оһуолаты аны күлүн 90 сыллаах үбүлүөйүн бэлиэтээри үлэ күстүү оһуулар.

Бэс ыйын 19 күнүгэр Үлэ Дьоруоиян төрөөбүт сиригэр Мындааабыга өрөгөйдөөх үбүлүөйү бэлиэтиир Үрүн тунах ыһаах ытытылаары турар. Ыһаах онлайн халыһынан барыаба. Сарсыардаттан саҕалаан ытык киһибит үрдүк аатыгар аһаммыт «Сылгыһыт сквер» аһыллыа. Салгыы Дьоһуускай куорат Култуура уонна ускуустуба коллеһын көмөтүнэн ыһаах алгыһа, аһыллыы сизэ-туома ытытылынна.

Үбүлүөйдээх сыл чэрчитинэн үрдүк наһараадалар туттарыллыахтара, эбэрдэ кэнсиэр эйээрэ. Түөлбэлэринэн куонкуустар: «Дьиз кэргэним-үтүө өйдөбүлүм», «Саха талба танаһа», «Эччи, эччи... тэйдэр тэйн...» кэлүөнэлэринэн үнүү, дьөһөгөй оһотуттан мааны оһуол аһара курак, «Күн дьөһөгөй оһото», «Мындааабым барахсан!» айар куонкуустар онлайн барыахтара. Ыһаах сүрүн оонньуута «Сылгыһыттар күрэхтэһэ», ат сүүрдүүтэ ытытылыаба. Киһнэтин сүүйүүлээх лотерея оонньоһуо.

Ыһаах күн түөлбэлэр 5 км усталаах салама онорон иилиэхтэрэ, уулуссаларбыт сибэкиһэн кизгэтиллиэхтэрэ. Ыһаахтыр түһүлгэ киһрии аарката санардылла сылдыар. Олохтоох уус С.С. Иннокентьев бары сатабылын ууран туран, ылан үлэлэһэр. Сааһын ситэ илик оһолор үлэлээх буолууларын хааччыйар бырагыраамаба киһрсэн,

быйыл сайын оһуолабыт үрдүк кылааһын оһолоро түһүлгэ бэлэмгэр, ырааһырдыыга волонтердаан көмөбө турдулар.

Ыччат түмсүүтэ Үс сэргэни кизгэттэ. «Дорожник» тэрилтэ ытык сирбитин ырааһырдыыга көмөлөспүтүгэр махталбытын тизрдэбит. «Кэрэ дойдум Мындааабым» интерактивнай халыһытаах фотоальбом Мындааабыбыт түөрт дьыл кэмизээби кэрэ айылбатын дьүһүйэр ис хоһоонноох таһар. Маны таһынан Дьоруоия Арамаан оһобун, үлэтин, дьонун-сэргэтин сырдатар альбом-киһигэтэ эбим санардыллан бэһээккэ барда.

Ыһаах тэрээһинигэр улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын управлениета, Тыа хаһаайыстыбатын министристибэтэ төһүү күүс-көмө буолаллар. Ыһаах аһын-үөлүн «Мындааабы», «Чурапчы» ТХПК тэрийизхтэрэ. Нэһилиэкпит салалтата, баһылык Анна Флегонтова үбүлүөйдээх сылга үгүс өрүттээх үлэни ытытар. Онон күөн туттар киһибит Р.И.Константинов үбүлүөйдээх сылын үлэни өрө тутан, чиэстээхтик көрсөбүт.

Александра ВАСИЛЬЕВА,
«Арылы» медиа-киһн.

— КУЛЬТУРА —

Бүгүн, сайынны чабыл күнэ, сэлэн-сэлэн сэлэннэн, ыалдытмсах, сылаас чэйдээх, эйэлээх-эккэлээх, үнүү-битии аргыстаах, күнэ тардына сылаас сьдьяаннаах, хайбаллаах Хатылы сириг эбэлэрин кытары сэлэргэһэбин. Мин тула муһуннулар кэрэ кэскиллээх, сарсыннылаах саргылаах, сайаас санаанан салайтарар «Баба санаа» үнүү бөлөгүн эйэбэс эбэлэрэ. Бары даһаны, «эбэс дьэн үрдүк ааты сүктүт, саха ыалын Эбэлэрэ... Манна саамай аба саастаахтара Вера Константиновна Колесова 74 саастаах. Хатылыга Булуң улууттан кийит буолан кэлэн, 4 оһону күн сириг көрдөрөн, үгүс сизэн тапталлаах эбэтэ, чөл олох пропаганда,

Захаровалыын аан бастакынан кэпсэтибит. Кэпсэтибит саамай сөбүлүүр аһын туһунан — алаадыттан сааланна:

— Саха дьахтарын саамай чугас, ылла да астыыр аһа — алаады. Мин алаадыны танара күннэригэр, сизэргэ-туомна, уот аһатытыгар оноробун. Сизэнэрим олус сөбүлүүллэр, ол иһин кинилэр кэпсэтиринэ буһарабын, астыбын. Хайаан даһаны үс бастакы алаадынан сирбин-уолпун күндүлүүбүн, — дьэн кэпсиит.

Кэпсэтиини салгыыр сырдыгынан сьдьяайбыт, үгүс сизэн эбэтэ, Хатылы нэһилиэгин участковой балыһатын бырааһынан үлэлээбит Розалия Васильевна Уваровская. Кини сахалар тумаларын — күөх луук уонна

САНДАЛЫБЫТЫГАР -- ТӨРҮТ АСПЫТ

билигин даһаны үөрэ-көтө сылдыар бэртээхэй киһи. «Баба санаа» үнүү бөлөгө тэриллибитэ 4 сыл буолбут. Сочи, Москва куоракка лауреат, Гран-при хаһаайтара, ситиһиллэрэ элбэх. Кинилэр бааллар саха омугун ырыатын-үнүүтүн, сизэрин-туомун тарбатааччылар, саха культуураһын, историяһын, уратыһын тэһитээччилэр.

Бүгүн билиги кэпсэтибит ураты, атын, үнүү туһунан буолбакка, ыһаахтар чугаһаан иһэллэринэн, сахалыы ас туһунан буолуоса. «Эбэм күөрчэбэ», «Эбэм алаадыта», «Эбэм баахылата» дьэн мэнээбэ эппэттэр. Эбэ аһа ураты минньигэс буолааччы. Барыларын кытары олгоһонноон оһорон кэпсэтэрбэр биридими-икилиги сөбүлүүр астарын, саха аһын уратыһын, кэпэн иһэр ыһааха бэлэмнэрин туһунан эппиэттииллэригэр көрдөстүм. Бары даһаны ураты көрүүлээх, элбэх сүбэлээх-амалаах, дьыннээх саха ыалын Далбар Хотуттара, үгүс элбэх сизэн маанылаах эбэлэрэ тугу кэпсиит эбиттэрий?.. Быылгы ыһаах «онлайн» да буоллар, эбэлэр барахсаттар тэлгэллэригэр, уһаайбаларын иһигэр алгыс түһэрэр, бары сахалар мааны бырааһынньыктыын аймахтарын, оһолорун, сизтэрин кытта ылар былааннаахтарын кэпсэтилэр. Кырдык даһаны, сахалар бу туомнарыгар көлүөнэттэн көлүөнэлэри бэйэлэрин сьдьяаннарыгар тиздэр, үөрэтэр, көрдөрөр санаалаахтар эбит. 10 эйэбэс эбэни кытта кэпсэтибиттэн, сүрүнүн, сүннүүтүн эһизэхэбэ тиздиэбим.

Прасковья

Семеновна

убаһа сыатын туһунан сырдатта:

— Былыр-былыргыттан билиги ебүгэлэрбит туһатын билэһнэр, элбэх араас үүнээйини аска-үөлгэ булкуллаллар. Ол курдук, луугу. Мин билэрбинэн хонуу уонна өрүс лууга баар. Өрүс киэнэ көндөй буолар. Билигин луук кэмэ буолан лууктаатым. Эһиги эмиэ луукта хаһааның кырбаан, туустаан, салапаанна хаптааччы суулаан, ларыга, морозильника уган кэбистэххитинэ, кыһыны быһа битэмииннээх астаах буолуоххут. Уонна убаһа сыатын сырдаттыам этэ. Киниэхэ «омега — 3» дьэн иһи-үөлү ыраастыыр, ис уорганнар чөл буолалларыгар саамай көмөлөөх битэмиин баар. Онон сыаны хайаан да сизтэххит, — дьэн бэйэтин сүбэтин үлэлэһинэ.

Прасковья Ивановна Козлова — нэһилиэккэ олохтоох дьаһалтара үлэлээбит, билигин бастың дьэз хаһаайката, Далбар Хотун, эйэбэс эбэ хаан кутуутун туһунан кэпсэтэ.

— **Прасковья Ивановна, хаан кутуута, буһарыта олус уустук. Тэһитэ-хайыта барар. Эдэр хаһаайкаларга сүбэлээ эрэ.**

— Мин кэргэним — сылгыһыт. Сылгыһыттаабыта 40 сыл буолла. Ол иһин идэлээххит. Ону астыы-үөлүү үөрэммитим, билигин оһолорбун үөрэтэбин. Субайдааһын уонна хааны кутуу. Мин 3/1 үүт гынабын, ол аата 2 өлүүскэ субай, 1 өлүүскэ үүт гынар ордук. Биир күн туруорабын. Онтон, дьэ, холбуйан, астыбын. Тутан көрөбүн, быллыгырыыр буоллабына зубочистканан салгынын таһааран тэһэбин. Оһолорбор, аймахтарбар

кэһи гынан ыһаахчыбын. Билиги оһуолбут маанылаах күндү аһа — хаан буолар.

Варвара Дмитриевна Фёдорова нэһилиэккэ дьэз кэргэн исписэлиһинэн үлэлээбитэ. «Далбар» дьахтар түмсүүтүн салайааччыта, «Баба санаалар» салайааччылара, түмүс туттар киһилэрэ.

— **Варвара Дмитриевна, үтэлээх эт туһунан, дьэ, кэпсэтиэх эрэ. Туох санаалааххын?**

— Ыһаах дьэн сахаларга саамай биир күндү бырааһынньыктыт. Ебүгэлэрбит барахсаттар уһун унньуктаах кыһыны туораан, күөх сайынна үктэнэр үөрүүлэрэ. Ыһаах саамай мааны аһынан үтэлээх эт уонна уохтаах кымыс буолар. Эти анаан-минээн буһары уонна күндүлээһин сизэргэ-туома быллыгыттан баара. Күндүлээһин — дьону-сэргэни үөрдүү-көтүүтү. Бу кэнники кэмэ үтэлээх эппит наһаа харчы буолла. Харчыта ыараан иһэр, порцията кыччаан иһэр. Ити киһини хомотор. Ебүгэбит сизэрин-туомун кэһи курдук көрөбүн. Ол иһин дьон бэйэтин этиттэн буһарар буолан эрэр. Онтон дьыннээх эт, олох быллыгылыы, биир чаанна хос-хос эти уган иһэллэр, ол минэз барар, минэз эккэ инэр, ол иһин ыһаах этэ ураты амтаннаах, минньигэс буолар. Манньык дьыннээх ыһаах этинэн дьону-сэргэни күндүлүүллэрэ буоллар, дьэ, дьыннээх ыһаах амтана тиллээ этэ...

Татьяна Егоровна Седалищева — Субуруускай сопхуос буһаалтыра, истэннээн киэнэ бастына, асчыт киэнэ үтүэтэ.

— Мин сахалыы-махалыы ис үөрэтин миинниирбин олус сөбүлүүбүн. Лапса-ипсэ олох кулуппун. Сэлэйдийбин уонна күөх лууктуурбун сөбүлүүбүн. Үөрэтин кырбаан баран, дьэ, илдьи буһарабын. Сайын иһэрбитин сөбүлүүбүт, сайын минньигэс курдук буолар. Бары сөбүлүүр аспыт, сизэнэрим «ежик» минэз дии-дии иһэллэр.

Анна Николаевна Захарова — эмиэ биир эйэбэс эбэ, ураты тарбахтаах уус, истэннээн, саха ыалын асчыт Далбар Хотуна:

— Билиги ыал маанылаах аһа — убаһа иһэ. Дьэз кэргэнинэн сылгы итэбит, ол иһин убаһабыт этин астаан-үөллээн барытын туһаба таһаарабыт. Этэ-аһа ураты туһалааһын олох билэбит, ол иһин сыа-сым курдук тутан хааннары, хаһалары барытын хаһаанабыт. Иһин сууйан-тараан, набор оһортоон, порциянан тоһортоон кэһиһэбит уонна кыһынары сиир оһуолбут кизргэлэ буолар. Ыалдыт-хоһоно кэпсэтинэ, бырааһынньыктарга бары муһуннахпытна маанылаах аспыт — убаһа иһэ буолар.

Анастасия Иннокентьевна Винокурова Субуруускай сопхуоһугар өр сылга зоотехнигынан үлэлээбит, дьэз кэргэн эргийэр киэнэ, билигин эйэбэс эбэ үрдүк аатыгар тиксэн оһолор кыһамнылаах хаһаайка:

— Саамай маанылаах аспыт, биллэн турар, саламаат буоллаба. Урууларга, үөрүүлэргэ-көтүүлэргэ, көрсүһүүлэргэ, ыалдыттарга оһолорбут. Уруу саламаата, арыылаах саламаат, тэлтэри саламаат... Саламаат арааһа

үгүс. Оһоһуута, дьыннэ, сүрдээх боростуой. Саамай кылаабынаа — ыһаах уонна арыыта даһаан таһыар дьэри туруоран тэлтэриэххэ наада.

Саргылана Иннокентьевна Соловьёва уһууһаанна оһо иһитиһигэр үлэлээбит, билигин эмиэ бастың хаһаайка, эмиэ элбэх сизэн эриэкэс, элэккэй эбэтэ.

— Мин сүөгэй туһунан сырдаттыахпын баһарабын. Билигин олох ноор, куртах ылыммат дьэнүгүс саха дьоноруннаһы, ордук сүөгэйи сизбэт буолла. Ол гынан баран, сүөгэй киһи организмгар олус наадалаах. Билиги бииргэ төрөөбүт 8 этибит. Урут эбэбит сарсыарда күөрчэх буолбатах, үрдүн холбуйан чечегейүн иһэрдэр этэ. Сэлпэрээтэр иһин суоһуна ити сүөгэйи ылан, испитин-үөспүтүн сыһыттар эбит буоллаба. Билигин ол иһин сэлпэрээтэрдэммит бастакы убаһас сүөгэй доруобуйага олус туһалаах буолуохтаах. Онтон хойунна да, арыылааххын наада.

— **«Онлайн» ыһаахха түһүлгүбэр оһолоргунаан-сизнэргинээн мустан, ыһаах ыһаргытыгар ханнык сахалыы астар сандалыгын кизргэтиэхтэрий?**

— Бастакынан — баахыла. Бары сөбүлээн аһыыр аспыт. Уонна, дьэ, хаһааспыт хостонуо дии. Дьэдьэн ууруна сытабыт, убаһа иһэ, хаана, быара... Ыһаахха сахалыы ас буолуохтаах дии саныыбын.

Аграфена Семёновна Константинова — сибээс үлэтин батэрээнэ, бастың дьэз кэргэн хаһаайката, үгүс сизэннээх элэккэй эбэ:

— Билиги дьэз кэргэн быллырын тэлгэлэбит иһигэр оһо-уруу, аймах-билэ дьоммутунаан бэркэ дьэн ыһаах сыһыппыт. Бары сахалыы таннан-симэнэн, сахалыы ас тардынан, Айыһыттарбытыттан алгыс ылаары тэриммиппит. Быыл да оннук буолуо. Салама ыһыбыт, сирбитин-уолпугун аһатабыт. Быырпаһы, кымыһы бэйэм оһоробун. Алаады, баахыла, көбүөрдээх лэппизскэ, собо арааһа. Барыта сахалыы ас буолар. Оһолору, сизнэри кытта бары бииргэ ылар олус үчүгэй.

Татьяна Павловна Листикова Субуруускай аатынан сопхуоска, Хатылы нэһилиэгин дьаһалтатыгар буһаалтырын үлэлээбитэ. Билигин эмиэ эбэ үрдүк аатын сүгэр:

— Мин барыгытыгар быырпары рекламалыам этэ. Оһолорго иһэрдэ үөрэтин, гаастаах утахтааһар сүүс төгүл үчүгэй. Аһыйбыт суораты кытта сүжүккэ булкуйдуң да минньигэс утах буолар. Мин сизэнэрим сөбүлээн иһэллэр. Эһиги эмиэ быырпахта иһин, доруобай буолуң!

Бу курдук байылыат астаах, алгыстаах алаадылаах, үтөнү эрэ баһара сылдыар Хатылы эбэлэрэ саха аһын туһунан сырдаттылар. Баһарыаһын кинилэргэ куруук манньк алгыс тыллаах, элбэх сүбэлээх, кэрэ кэпсээннээх эйэбэс эбэ буола сылдыалларыгар! Доруобай буолуң, баба санааларгыт куруук туоллуннар!

Кэпсэттэ Чурапчы улуһун культуура салалтатын исписэлиһэ Мария Дьячковская.

О прокурорском надзоре за соблюдением законодательства о ценообразовании

Почему растут цены? Как повлиять на недобросовестных предпринимателей? Этими вопросами нередко задаются люди, приходя за покупками в магазины.

На рост цен влияют многофакторные факторы (политика, инфляция, затраты на электроэнергию и т.д.), которые и формируют конечную стоимость продукта. Государство не вправе диктовать предпринимателям, по какой цене продавать тот или иной товар. Однако, в том числе в нашей республике у администрации районов есть право устанавливать предельные торговые надбавки на социально-значимые продовольственные товары.

Для начала в каждом районе и городском округе определяется индивидуальный «перечень социально значимых продовольственных товаров» с учетом территориальных особенностей и рациона питания. В данный перечень обычно включаются такие товары, как хлеб, мука, масло растительное, сахар, соль, молоко, крупы (рисовые, гречневые, манная, пшено), яйца куриные, макаронные изделия, детское питание, некоторые виды овощей, фруктов и др.

И предприниматели при реализации включенных в перечень товаров, не вправе продавать товар по цене выше, чем это установлено предельной торговой надбавкой.

Однако данное требование соблюдается не всеми владельцами магазинов, о чем свидетельствуют результаты проверок прокуроров.

Так, в 2020 году по фактам нарушений, связанных с необоснованным повышением цен на основные социально-значимые продукты питания прокурорами принято более 130 актов реагирования. Нарушения выявлены и меры приняты прокурорами городов Мирный, Якутск и Удачный, Верхнеколымского, Вилюйского, Жиганского, Мелнино-Кангаласского, Таттинского, Оленокского, Нюрбинского, Чурапчинского, Намского, Кобяйского, Сунтарского районов.

В текущем году прокурорами также продолжены надзорные мероприятия, нарушения порядка ценообразования выявлены прокурорами городов Якутска и Мирный, а также Аллаласского, Булунского, Мелнино-Кангаласского, Намского, Усть-Янского, Хангаласского, Кобяйского и других районов республики. На данном этапе инициировано возбуждение уже порядка 30 административных производств по нарушениям порядка ценообразования.

К примеру, прокуратурой Мелнино-Кангаласского района в одном из магазинов установлены факты завышения предельных торговых надбавок на 11 наименований таких

социально-значимых продовольственных товаров первой необходимости, как мясо говядины, мука пшеничная, рис, крупы гречневая, макаронные изделия, овощи, фрукты и др.

В целях устранения выявленных нарушений прокуратура внесла в адрес предпринимателя представление, по инициативе прокуратуры сн также привлечен к административной ответственности по ч. 1 ст. 14.8 КоАП РФ (нарушение порядка ценообразования).

По результатам рассмотрения актов прокурорского реагирования цены на продукты приведены в соответствие с установленными требованиями. В том числе на основные социально-значимые продовольственные товары они снижены на 15%.

В Томском районе с необоснованно завышенными ценами реализовывались масло растительное, молоко, виласком районе – сливочное масло, яйца куриные, хлеб, в макаронных изделиях, оливочного масла, гречневой крупы, в Аллаласском районе – макаронные изделия, крупы гречневая, мука, сахар-песок, овощи и пр.

В связи с этим прокуратура республики разъясняет, что в случае если Вы считаете, что имеют место нарушения при определении цен, Вам необходимо обратиться с письменным заявлением либо в районную администрацию, либо в прокуратуру по месту жительства или в Государственный комитет по ценовой политике Республики Саха (Якутия).

В жалобе о росте цен на социально значимые продовольственные товары необходимо указать адрес конкретного магазина, желательно владельца данного магазина – ИП, ООО и т.д. (такие данные размещаются в самом магазине и указываются на чеке), наименования товара, желательно с приложением чека, также Ф.И.О. обращающегося гражданина, адрес места жительства и номер телефона.

За превышение указанных пределов торговых надбавок статьей 14.8 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях предусмотрена административная ответственность.

Согласно указанной статье завышение торговых надбавок на продукцию влечет наложение административного штрафа на должностных лиц (индивидуальных предпринимателей) в размере 50 тысяч рублей или дисквалификацию на срок до 3 лет, на юридических лиц – в 2-х кратном размере излишне полученной выручки от реализации товара вследствие неправомерного завышения регулируемых цен за весь период, в течение которого совершалось правонарушение.

Прокуратура Республики Саха (Якутия).

По предложению прокуратуры Чурапчинского района принят нормативный правовой акт по обеспечению бесплатным питанием детей-сирот, обучающихся в муниципальных образовательных учреждениях Чурапчинского района

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку исполнения законодательства при обеспечении питания детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей (далее – дети-сироты).

Установлено, что в общеобразовательных учреждениях Чурапчинского района обучается свыше 40 детей-сирот. При этом из числа вока детей-сирот, обучающихся в средних и старших классах, не все обеспечены бесплатным питанием, несмотря на то что несовершеннолетние находятся на обучении длительное время.

Вместе с тем, с учетом того обстоятельства, что на законодательном уровне не закреплено финансирование на организацию бесплатного питания детей-сирот из средств бюджетной системы Российской Федерации, прокуратурой Чурапчинского района в апреле 2021 г. направлено предложение в адрес администрации МО «Чурапчинский улус (район)» в порядке ст.9 Федерального закона «О прокуратуре Российской Федерации».

В результате рассмотрения предложения прокуратуры района администрацией МО «Чурапчинский улус (район)» инициировано перед Улусным (Районным) Советом депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» принятие муниципального нормативного правового акта, регламентирующего порядок обеспечения бесплатным питанием детей-сирот, обучающихся в муниципальных образовательных учреждениях Чурапчинского района.

10.06.2021 на 38-й внеочередной сессии Улусного (Районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» принято решение №159 «Об утверждении Порядка обеспечения бесплатным питанием детей-сирот, обучающихся в муниципальных образовательных учреждениях Чурапчинского района», предусматривающий финансовое обеспечение расходов бесплатного питания детей-сирот за счет местного бюджета.

— КӨР-СЭРГЭЭ —

«Саха» НКХ ханаалын

Бэс үйүн 21-27 күннэринээ бирагыраамата

НБК САХА

Бэс үйүн 21 күнэ Бэтигэтин 06:00 - Айылгы. Гаврил Колосов 6+ 07:15 - ТВ фондатыттан. Уруку кам тунах ыһахтара 6+ 12:00 - Уйгу тунах ыһах Аллалас 6+ 12:45 - «Кыл саха» алгыстаах дорбосно 6+ 13:30 - «Саха сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - «Кыл саха» алгыстаах дорбосно 6+ 14:00 - «Байбарыска» оһурууа 6+ 14:45 - Ыһахтара 6+ 15:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 15:15 - ТВ фондатыттан. Уруку кам тунах ыһахтара 6+ 17:00 - «Кыл саха» - 5 сыла 6+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - «Кыл саха» - 5 сыла 6+ 18:45 - Ыһах туһунан 6+ 19:45 - Уйгу тунах ыһах Аллалас 6+ 20:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 20:45 - Ыһахтара 6+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһахтара 6+ 22:00 - Кыл саха Концерт национальных инструментов 6+ 23:00 - Уруку кам оһурууттара 6+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - ТВ фондатыттан. Уруку кам тунах ыһахтара 6+ Бэс үйүн 22 күнэ Оһурууттара 06:00 - Саха кун 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саха кун 6+ 10:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Тизргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Асыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - «Саха сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Бастын клип 12+ 14:00 - «Татим» радио 6+ 15:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 15:15 - Бастын клип 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Ууттан кэпсээн 12+ 16:45 - Дойдум дьоно 6+ 17:00 - Тизргэн 12+ 17:30 - Подворье 12+ 18:00 - «Саха сирэ» информационная программа 12+ 18:15 - Бастын клип 12+ 18:30 - В эфире филармонии Якутии 6+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Олох уһунар 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһахтара 6+ 22:00 - Тизргэн 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ Бэс үйүн 23 күнэ Сара 06:00 - Саха кун 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саха кун 6+ 10:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Тизргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Асыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - «Саха сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Бастын клип 12+ 14:00 - «Татим» радио 6+ 15:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 15:15 - Бастын клип 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Ууттан кэпсээн 12+ 16:45 - Дойдум дьоно 6+ 17:00 - Тизргэн 12+ 17:30 - Подворье 12+ 18:00 - «Саха сирэ» информационная программа 12+ 18:15 - Бастын клип 12+ 18:30 - В эфире филармонии Якутии 6+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Олох уһунар 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһахтара 6+ 22:00 - Тизргэн 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ Бэс үйүн 24 күнэ Чэппэр 06:00 - Саха кун 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саха кун 6+ 10:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Тизргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Асыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - «Саха сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Бастын клип 12+ 14:00 - «Татим» радио 6+ 15:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 15:15 - Бастын клип 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Ууттан кэпсээн 12+ 16:45 - Дойдум дьоно 6+ 17:00 - Тизргэн 12+ 17:30 - Подворье 12+ 18:00 - «Саха сирэ» информационная программа 12+ 18:15 - Бастын клип 12+ 18:30 - В эфире филармонии Якутии 6+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Олох уһунар 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһахтара 6+ 22:00 - Тизргэн 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ Бэс үйүн 25 күнэ Бэтигэтин 06:00 - Саха кун 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саха кун 6+ 10:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 10:15 - Якутск сегодня 12+ 11:00 - Тизргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Асыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - «Саха сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Бастын клип 12+ 14:00 - «Татим» радио 6+ 15:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 15:15 - Бастын клип 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Ууттан кэпсээн 12+ 16:45 - Дойдум дьоно 6+ 17:00 - Тизргэн 12+ 17:30 - Подворье 12+ 18:00 - «Саха сирэ» информационная программа 12+ 18:15 - Бастын клип 12+ 18:30 - В эфире филармонии Якутии 6+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Олох уһунар 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһахтара 6+ 22:00 - Тизргэн 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ Бэс үйүн 26 күнэ Субуота 06:00 - Саха итэрэлэ 12+ 06:30 - Сайын калпа! 6+ 06:45 - Ыһах туһунан 6+ 07:45 - Хамус-бренд Якутии 6+ 08:45 - Истин илдьит 6+ 10:15 - Уруку кам оһурууттара 6+ 11:00 - Торжественная церемония открытия XIV национального праздника Ыһах Олонхо на благословенной долине Ааннах. Прямая трансляция 6+ 13:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Сайын кэллэ! 6+ 14:00 - «Олоххун Улуу оһурууттара» 6+ 18:00 - Дьын оһурууттара-2021 12+ Бэс үйүн 27 күнэ Бастын күнэ 06:00 - Золотой фонд 12+ 07:00 - Саха сатаабаты суох 12+ 07:30 - Геван 12+ 08:00 - Будем вместе 12+ 08:15 - Парламентский вестник 12+ 08:30 - «Кыл саха» алгыстаах дорбосно 6+ 09:15 - Уруку кам оһурууттара 6+ 10:00 - «Олоххун Улуу оһурууттара» 6+ 12:00 - Дьын оһурууттара-2021 12+ 17:00 - «Олоххун Улуу оһурууттара» 6+ 19:00 - Якутия. День за днем 12+ 19:45 - «Олоххун Улуу оһурууттара» 6+ 21:45 - «Олоххун Улуу оһурууттара» 6+ 23:45 - Ууттан кэпсээн 12+ 00:15 - «Олоххун Улуу оһурууттара» 6+ 02:15 - Ыһахтара 6+ 02:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 02:45 - Документальный фильм 12+ 04:00 - «Кыл саха» алгыстаах дорбосно 6+ 06:30 - Саха сатаабаты суох 12+
--

